

Овечкіна Олена Андріївна,
*к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Технологічного інституту СХУ ім. В. Даля (м. Сєвєродонецьк);*
Іванова Катерина Вікторівна,
*асистент кафедри економіки підприємства
Технологічного інституту СХУ ім. В. Даля (м. Сєвєродонецьк)*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянута проблема ресурсозабезпечення інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств в аспекті зростання нових можливостей під впливом глобалізаційних процесів. Представлений авторський підхід до визначення доцільності гармонізації зв'язків із зовнішніми інноваційними потенціалами економічних суб'єктів країн з різним рівнем розвитку.

Ключові слова: глобалізація, інноваційний потенціал, ресурсозабезпечення, типи зв'язків ресурсних складових.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах глобалізації господарських зв'язків забезпечення гідної позиції вітчизняних підприємств на сучасному міжнародному ринку безпосередньо пов'язане з вирішенням проблеми посилення їх здатності до засвоєння прогресивних нововведень виробничої сфери та, відповідно, пропозиції інноваційної продукції (послуг). Базою формування означених можливостей має виступити інноваційний потенціал підприємств, завдання збільшення якого, використовуючи можливості, зумовлені активізацією дії глобалізаційних факторів, стає особливо актуальним.

Аналіз останніх публікацій показав, що існує зв'язок між нарощуванням інноваційного потенціалу підприємств та трансформаціями зовнішнього середовища їх інноваційної діяльності. Так, у більшості наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників збільшення обсягів національних фінансових ресурсів і залучення інвестицій трактувалось як обов'язкова умова початкового етапу накопичення інноваційного потенціалу економічних суб'єктів [1, с. 3; 2, с. 48-51; 3, с. 30-33; 4, с. 14-20; 5, с. 26-28]. Було з'ясовано, що в ході подальшого функціонування державної системи господарювання зростала значущість оновлення техніко-технологічної бази виробництва й покращення використаних матеріальних ресурсів [6, с. 17-21; 7, с. 15-16; 8, с. 19-20]. Надалі найважливішим питанням перетворень інноваційного середовища виявилось збільшення інтелектуальних можливостей підприємства в процесі створення так званої «економіки знань» [9, с. 20-22; 10, с. 125-127; 11, с. 3-4]. Таким чином, в руслі загальної проблеми збільшення інноваційного потенціалу підприємств постало питання про необхідність коректування моделі ресурсного забезпечення останнього на базі виявлення наявних/бажаних характеристик складного зовнішнього середовища.

Враховуючи вищесказане, **метою даної статті** є викладення теоретико-методичних засад коректування моделі ресурсозабезпечення інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств з урахуванням нових можливостей/обмежень під впливом глобалізаційних процесів. Досягнення даної мети потребує розв'язання **таких завдань:**

- характеристики основних глобалізаційних процесів в економіці та їх впливу на ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств;
- обґрунтування авторського підходу до виявлення змін інноваційних потенціалів вітчизняних підприємств для розробки найдоцільніших моделей ресурсозабезпечення їх інноваційного потенціалу.

Викладення основного матеріалу дослідження. У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі практично відсутнє єдине загальноприйняте визначення соціально-економічної сутності процесу глобалізації, що обумовлено комплексністю, багатогранністю і неоднозначністю його впливу на розвиток світового господарства. Представники майже всіх напрямів економічної теорії визначають глобалізацію як: а) процес зростання взаємозв'язків економік окремих країн [12, с. 37; 13, с. 32; 14, с. 8]; б) інтернаціоналізацію (інтеграцію) різних сфер людської життєдіяльності [15, с. 76-79]; в) виникнення нового рівня економічної організації суспільства (не тотожного простій сумі національних економік) [16, с. 183].

Подібні трактування глобалізації стають особливо цікавим в аспекті з'ясування її впливу на появу нових шляхів ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємств, спрямованих на створення інвестиційних, матеріальних, техніко-технологічних, інформаційних та інших можливостей нормального функціонування інноваційного потенціалу [17, с. 678-680]. Аналіз наукової літератури з питань глобалізації дозволив виділити у сукупності її соціально-економічних тенденцій такі прояви впливу на функціонування інноваційного потенціалу національних підприємств:

1) ендогенні прояви:

а) зниження рівня незалежності національних економік та їхніх власних можливостей вирішувати внутрішні проблеми, перед усім інноваційного розвитку. Отримання фінансової допомоги на дані цілі від структур глобалізованого суспільства не є безкоштовним, та супроводжується вимогами щодо виконання певних умов, вигідних, в першу чергу, домінуючим державам. Особливо чутливими до негативного впливу світового господарства у такому випадку стають країни з перехідною економікою та ті, що розвиваються [18, с. 16; 19, с. 30], в результаті у таких країнах уповільнюється перехід інноваційного потенціалу на наступний етап функціонування;

б) втрата національними державами провідної ролі у власних зовнішньогосподарських зв'язках; місце урядів фактично займають глобальні корпорації, які не належать жодній державі. Глобальні корпорації вилучають на свою користь найбільш розвинені ресурси (в першу чергу ті, що можуть бути використані для цілей інноваційної діяльності) та продукують стандартизовані в глобальному вимірі товари та послуги [19, с. 26-27; 20, с. 116]. Подібна діяльність корпорацій сприяє закріпленню поточного стану інноваційного потенціалу означених країн та перешкоджає переходу на новий етап функціонування;

2) екзогенні прояви:

а) уможливлення вільного переміщення між країнами капіталів, товарів, послуг, робочої сили тощо, яке формує економічний простір як «більш однорідну субстанцію» [19, с. 26; 21, с. 13], що дозволяє національним підприємствам залучати найбільш затребувані інноваційні ресурси. Використання можливостей глобальної міграції ресурсів сприяє повнішому використанню переваг поточного етапу функціонування інноваційних потенціалів та сформуванню відповідне ресурсне забезпечення їх переходу на наступний етап;

б) інтеграція країн за умов наближення рівнів їх соціально-економічного розвитку,

співпадання цілей та засобів досягнення [22; 23] обумовлює взаємовідповідність напрямків та темпів змін інноваційних потенціалів їх підприємств.

Розглянуті екзогенні та ендогенні прояви дії глобалізаційних процесів на стан національних підприємств різних країн можуть бути використані з метою покращення ресурсозабезпечення інноваційного потенціалу певного економічного суб'єкта. Для вітчизняних підприємств досягненню цієї мети сприятиме гармонізація їх інноваційних потенціалів з потенціалами не лише національних, але й, за необхідності, іноземних економічних суб'єктів, ознакою якої є відповідність його стану і тенденцій розвитку інноваційного потенціалу підприємства тим процесам, що характеризують інноваційні зміни інших економічних систем. Досягнення подібності станів різних інноваційних потенціалів здійснюється шляхом побудови так званого гармонійного типу зв'язків між відповідними ресурсними складовими [24]. За умов, коли стани інноваційних потенціалів не співпадають, встановлюються зв'язки за типом «донор-реципієнт» [25], що характеризуються динамічним перетіканням інноваційних ресурсів між складовими (рис. 1).

Стадія функціонування	Роль ресурсних потенціалів					
Формування	інвестиційний – потенціал-донор	фінансовий – потенціал-донор	матеріальних ресурсів – потенціал-реципієнт	техніко-технологічний – потенціал-реципієнт	трудова – потенціал-посередник	інформаційний – потенціал-посередник
Адаптація	інвестиційно-фінансовий – потенціал-посередник		матеріальних активів – потенціал-донор	інтелектуальний – потенціал-реципієнт		
Розвиток	науково-технічний потенціал – посилення інноваційного потенціалу економічного суб'єкта відбувається на базі використання якісних інтелектуальних ресурсів					

Рисунок 1 – Матриця зв'язків ресурсних елементів/складових інноваційного потенціалу на різних стадіях його функціонування

Згідно з рис. 1, в процесі функціонування інноваційного потенціалу ролі його ресурсних складових змінюються. Так на етапі формування інвестиційний й фінансовий потенціали виступають донорами інноваційних ресурсів для потенціалів матеріальних активів та техніко-технологічного; трудова та інформаційний потенціали стають своєрідними «посередниками» в системі донорсько-реципієнтних зв'язків. На етапі адаптації, коли відбулася інтеграція ресурсних потенціалів, донором виступає потенціал матеріальних активів, функцію реципієнта приймає інтелектуальний потенціал, а інвестиційно-фінансовий виконує роль посередника. На етапі розвитку особливої значущості набуває цілісний науково-технічний потенціал, інтеграція складових якого відбувається за умов домінування перед усім інтелектуальних ресурсів.

Для проектування гармонійного або донорсько-реципієнтного типів зв'язків може бути використана матриця характеристик інноваційного потенціалу національних економічних суб'єктів країн різного рівня соціально-економічного розвитку (рис. 2).

Як випливає з рис. 2, організація й нарощування ресурсної забезпеченості інноваційного потенціалу вітчизняних економічних суб'єктів вимагає дотримання наступного порядку заходів:

- на етапі формування інноваційного потенціалу вітчизняним підприємствам доцільно проводити гармонізацію останнього з відповідними потенціалами економічних суб'єктів слаборозвинених країн, тому що інвестиційно-фінансовий

Розділ 2 Управління інноваційним розвитком підприємств

потенціал суб'єктів цих країн є найбільш інтегрованим серед інших складових інноваційного потенціалу;

Соціально-економічний рівень розвитку країни		Слаборозвинені країни	Країни з перехідною економікою та ті, що розвиваються	Розвинені країни
Інноваційні стратегії		Запозичення – активне залучення здешевілих іноземних інновацій	Переніс – засвоєння прогресивних техніки і технологій іноземної розробки	Нарощування – продуціювання інновацій на базі власного інтелектуального потенціалу
Етап функціонування інноваційних потенціалів національних економічних суб'єктів		Формування	Адаптація	Розвиток
Рівень інтеграції елементів і складових інноваційних потенціалів		Низький рівень інтеграції ресурсних елементів	Формування ресурсних складових на базі поєднання і взаємодії певних ресурсних елементів	Перехід до нового рівня взаємодії ресурсних складових
Стан ресурсних потенціалів	інвестиційного	Низька інвестиційна привабливість економічних суб'єктів	Виділення інвестиційно-фінансового потенціалу з поступовим підвищення власних фінансових можливостей економічних суб'єктів та їх інвестиційної привабливості	Формування науково-технічного потенціалу в результаті поєднання ефективного інвестиційно-фінансового потенціалу з продуктивним потенціалом матеріальних активів та дієздатним інтелектуальним потенціалом
	фінансового	Нестача фінансових ресурсів		
	техніко-технологічного	Низький рівень розвитку вітчизняних техніки і технологій	Виникнення потенціалу матеріальних активів – підвищення ефективності застосування матеріальних ресурсів на базі інвестиційно-фінансових передумов нарощування техніко-технологічного потенціалу	
	матеріальних ресурсів	Низька ефективність використання матеріальних ресурсів		
	трудового	Відносно дешева робоча сила низької кваліфікації	Створення інтелектуального потенціалу з відповідним підвищенням кваліфікації та вартості робочої сили, зростанням її здатності до засвоєння і адаптації інновацій	
інформаційного	Майже повна відсутність власних науково-технічних розробок			

Рисунок 2 – Характеристика інноваційного потенціалу національних економічних суб'єктів країн різного рівня соціально-економічного розвитку

– на етапі адаптації підприємствам України є сенс гармонізувати власний інноваційний потенціал з інноваційними потенціалами суб'єктів країн з перехідною економікою та тими, що розвиваються, оскільки останні знаходяться тимчасово в стані «донорства», відчуваючи потребу у відносинах такого типу;

– на етапі розвитку доцільним є активізація зв'язків з економічними суб'єктами розвинених країн, які демонструють високу якість науково-технічного потенціалу та готові до відносин, побудованих на використанні інтелектуальних ресурсів.

Доцільно відзначити, що гармонічний і «донорсько-реципієнтний» типи зв'язків інноваційних потенціалів та їх складових можуть поєднуватися: в межах мікроінноваційного потенціалу може бути один тип зв'язків складових/потенціалів, тоді як у відносинах із зовнішніми потенціалами – інший тип, забезпечуючи один одного. Так, економічні суб'єкти країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються,

ставлячи задачу переходу на етап розвитку власного інноваційного потенціалу, мають попередньо нарощувати інтелектуальну складову. Для цього їм необхідно встановити гармонійні зв'язки з інноваційними потенціалами економічних суб'єктів розвинених країн (наприклад, шляхом вступу до стратегічних альянсів підприємств; створення спільних венчурних структур; участі у державних, регіональних, місцевих програмах соціально-економічного розвитку, тощо) [26, 27, 28, 29].

Висновки і перспективи подальших досліджень за даним напрямом. Підсумовуючи вищевикладене, слід зауважити, що під впливом глобалізаційних процесів проблема організації ресурсозабезпечення інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств отримує нове розв'язання, а саме, шляхом зовнішньої гармонізації ресурсних складових. Дослідження глобалізації дозволяє розширити горизонти пошуку нових рівнів зовнішніх зв'язків інноваційних потенціалів вітчизняних підприємств; урізноманітнити засоби їх контактів із зовнішніми інноваційними потенціалами. У той же час, авторська точка зору щодо необхідності виявлення ідентичних змін ресурсних потенціалів надає можливість вдосконалити теоретико-методичні засади управління процесом створення моделі ресурсозабезпечення власних інноваційних потенціалів (на кожному етапі їх функціонування) з залученням зовнішніх потенціалів, у тому числі, іноземних економічних суб'єктів. Подальші дослідження у цьому напрямку мають бути пов'язані з пошуком й обґрунтуванням критеріїв та індикаторів вибору конкретних економічних суб'єктів в межах виділених груп країн, взаємодія з якими здатна забезпечити бажаний стан інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств.

1. Новікова І.В. Інноваційний потенціал підприємства: оцінка та фінансово-інвестиційне забезпечення розвитку (за матеріалами підприємств алмазно-інструментального виробництва України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / І.В. Новікова. – К., 2003. – 17 с.
2. Харламова Г. Нова економічна динаміка у трансформаційних економіках: інвестиції та економічне зростання / Г. Харламова // Економіст. – 2004. – № 11. – С. 48-51.
3. Онищенко В.О. Методичні підходи до оцінки інноваційного змісту інвестиційних проектів розвитку суб'єктів господарювання / В.О. Онищенко, В.І. Пазинич // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 30-33.
4. Гайдуцький А.П. Залучення іноземних інвестицій в економіку Китаю / А.П. Гайдуцький // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 7. – С. 14-20.
5. Любімов В.І. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю промислових підприємств / В.І. Любімов // Економіка та держава. – 2006. – № 4. – С. 26-28.
6. Сводцев А.К. Сеть трансфера технологій як інструмент аналізу інноваційної активності / А.К. Сводцев, В.І. Чучкин, С.Ф. Остапюк, А.Э. Яновский // Научная сессия МИФИ-2005. – 2005. – Том 11. – С. 17-21.
7. Бесчастный Л.О. Механізми мотивації к наукой и научно-технической деятельности в условиях рыночной экономики / Л. Бесчастный // Экономика Украины. – 1995. – №8. – с. 15-23.
8. Яцків Я.С. Науково-технологічна сфера України: загальностатистичні дані та спроба передбачення / Я.С. Яцків // Наука та наукознавство. – 2005. – № 3. – С. 19-27.
9. Качала Т. Інтегровані комплекси трансферу знань та їх роль у побудові інноваційної моделі розвитку Черкаського регіону / Т. Качала // Економіст. – 2006. – № 7. – С. 20-22.
10. Овечкіна О.А. Шляхи прискорення інтеграції інтелектуальної підсистеми вітчизняної економіки в світовий інноваційно-інформаційний простір / О.А. Овечкіна // «Наукові дослідження – теорія та експеримент'2008»: Матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 19-21 травня 2008 р.: – Полтава : ІнтерГрафіка, 2008. – Т. 11. – С. 125-

128.

11. Прошак В.В. Інтелектуальний потенціал України в умовах ринкової трансформації економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія» / В.В. Прошак. – Львів, 2002. – 23 с.

12. O'Rourke K.H. Globalization and history / K.H. O'Rourke, J.G. Williamson. – Cambridge : The MIT Press, 2003. – 402 p.

13. Robertson R.T. The three waves of globalization / R.T. Robertson. – New York: Zed Books, 2003. – 69 p.

14. Білорус О.Г. Глобалізація і безпека розвитку / [О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко, М.О. Гончаренко та ін.]; за ред. О.Г. Білоруса. – К. : ICEMB НАН України, КНЕУ, 2001. – 734 с.

15. Шнипко О. Постіндустріальна глобалізація: сутність, чинники, тенденції та суперечності розвитку / О.Шнипко // Економіст. – 2005. – № 4. – квітень. – С. 76-79.

16. Ильин М.В. Стабилизация развития // Мегатренды мирового развития / М.В. Ильин [отв. ред. М.В. Ильин, В.Л. Иноземцев]. – Центр исследований постиндустриального общества. – М. : ЗАО «Изд-во «Экономика», 2001. – С. 183-191.

17. Овечкіна О. А. Формування статичної й динамічної структури складових інноваційного потенціалу регіональних економічних систем / О.А. Овечкіна, К.В. Іванова // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць: в 3 т. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. – Вип. 225, т. III. – С. 671-682.

18. Mkwandawire T. Targeting and Universalism in Poverty Reduction : [working paper] / T. Mkwandawire. – Saint Carolina : UNRISD. – 2005. – 48 p.

19. Михайловська О.В. Механізми зворотніх зв'язків у глобальній економічній системі / О.В. Михайловська // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3 (117). – С. 24-35.

20. Omae K. The end of the nation state: the rise of regional economies / K. Omae. – New York : Free Press, 1995. – 301 p.

21. Кувалдин В. Глобальность: новое измерение человеческого бытия // Грани глобализации: Трудные вопросы современного развития / В. Кувалдин, М. Горбачев. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 53 с.

22. Михайловська О.В. Спеціальні економічні утворення в системі міжнародних інтеграційних процесів: монографія / О.В. Михайловська. – К. : Кондор, 2005. – 198 с.

23. Притикіна О.Л. Інноваційна політика України та інтеграція до ЄС / О.Л. Притикіна, Ю.М. Стасюк, О.В. Щипанова // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 36-43.

24. Іванова К. В. Технологія оцінки гармонійності складових інноваційного потенціалу підприємств / К. В. Іванова, Я.А. Громова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – Т. 3. – С. 233-237.

25. Іванова К.В. Гребінцевий аналіз гармонійності ресурсних складових інноваційного потенціалу підприємств / К.В. Іванова // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 256: В 10 т. – Т. III. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – С. 633-645.

26. Маркетинг. Менеджмент. Інновації : монографія / за ред. д.е.н. проф. С.М. Ілляшенка, - Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. – 621 с.

27. Овечкіна О. А. Створення оптимальної моделі ресурсозабезпечення інноваційного потенціалу підприємств на маркетингових засадах / О.А. Овечкіна, К.В. Іванова // Збірник тез доповідей Четвертої міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу». 29 вересня-1 жовтня 2010 року. – Суми: ТОВ Друкарський дім «Папірус», 2010. – С. 154-156.

28. Овечкіна О.А. Вимоги до цілеполягання основних функціональних елементів управління інноваційним потенціалом підприємств / О.А. Овечкіна, К.В. Іванова // Матеріали Шостої міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток наукових досліджень '2010». 22-24 листопада 2010 р. – Том 13. – Полтава. ІнтерГрафіка, 2010. – С. 23-26.

29. Овечкіна О.А. Проблеми формування оптимальної моделі ресурсозабезпечення інноваційного потенціалу підприємств / О.А. Овечкіна // Міжнародна стратегія економічного розвитку: матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 18-20

О.А. Овечкина, К.В. Иванова. Теоретико-методичні засади ресурсозабезпечення інноваційного потенціалу вітчизняних економічних суб'єктів в умовах глобалізації

травня 2011 р. / За заг. ред. О.В. Прокопенко – Суми: Сумський державний університет, 2011. – С. 143-145.

Е.А. Овечкина, К.В. Иванова

Теоретико-методические основы ресурсобеспечения инновационного потенциала отечественных экономических субъектов в условиях глобализации

Рассмотрена проблема ресурсобеспечения инновационного потенциала отечественных предприятий в аспекте роста новых возможностей под воздействием процессов глобализации. Представлен авторский подход к определению целесообразности гармонизации связей с внешними инновационными потенциалами экономических субъектов стран с разным уровнем развития.

Ключевые слова: глобализация, инновационный потенциал, ресурсобеспечение, типы связей ресурсных составляющих.

О.А. Ovechkina, K.V. Ivanova

Theoretical and methodological foundations of resourcing of innovative capacity of domestic economic enterprises in globalizing conditions

The problem of resource supply for the domestic enterprises innovative potential in aspect of growth of new possibilities under the influence of globalization processes is considered. The author's approach to definition of expediency of harmonization of communications with economic subjects external innovative potentials of the countries with a different level of development is presented.

Keywords: globalization, innovation potential, resourcing, types of connections of resource constitute.

Отримано 04.05.2011 р.